

Тема. Енергія палива. Визначення питомої теплоти згоряння палива.

Теоретичні відомості та практичні поради

Щоб поділити молекули на атоми, треба подолати сили притягання атомів, тобто надати певну кількість енергії. Дослідити показують, що коли атоми сполучаються у молекулу, енергія, навпаки, виділяється. На явищі виділення енергії внаслідок сполучення атомів в молекулу і ґрунтується використання палива. Звичайне паливо (вугілля, нафта, бензин тощо) містить вуглець. Під час горіння атоми вуглецю сполучаються з атомами кисню. Під час горіння атоми вуглецю сполучаються з атомами кисню, який є у повітрі. Кожний атом вуглецю сполучається з двома атомами кисню (мал. 1). Утворена при цьому молекула – молекула оксиду вуглецю (вуглекислого газу). Внаслідок її утворення виділяється енергія.

Фізична величина, що показує, яка кількість теплоти виділяється при повному згорянні палива масою 1 кг, називається *питомою теплотою згоряння палива*. Питому теплоту згоряння палива позначають літерою q , її одиниця – $\frac{\text{Дж}}{\text{кг}}$. Питому теплоту згоряння палива визначають експериментально, на досліді.

Приклад: досліджено, що питома теплота згоряння торфу, $q = 1,4 \cdot 10^7 \frac{\text{Дж}}{\text{кг}}$. Це означає, що внаслідок повного згоряння 1 кг торфу виділяється $1,4 \cdot 10^7$ Дж енергії. **Щоб обчислити кількість теплоти Q , яка виділилась від згоряння будь-якої маси m палива, треба питому теплоту згоряння палива помножити на масу палива, що згоріло:**

$$Q = q m.$$

У даній роботі пропонується визначити експериментально питому теплоту згоряння сухого спирту. (мал. 2). Для цього:

1. Визначають масу сухого спирту m .
2. У внутрішню посудину калориметра наливають певну кількість води масою $m_{\text{в}}$, маса посудини – $m_{\text{к}}$.
3. Спалюють спирт. Енергія згоряння спирту Q_1 витрачається на нагрівання води Q_2 , нагрівання внутрішньої посудини калориметра $Q_{\text{к}}$ та частково – на нагрівання навколишнього середовища $Q_{\text{с}}$.
4. Складають рівняння теплового балансу: $Q_1 = Q_2 + Q_{\text{к}} + Q_{\text{с}}$ (1).

У рівнянні (1):

- ▶ кількість теплоти, яка витрачається на нагрівання навколишнього середовища $Q_{\text{с}}$, нехтують;
- ▶ $Q_1 = q\Delta m$, де q – питома теплота згоряння сухого спирту, Δm – маса спирту, що згорів;
- ▶ $Q_2 = cm_{\text{в}}(t_2 - t_1)$, де $c = 4200 \frac{\text{Дж} \cdot \text{кг}}{\text{°C}}$ – питома теплоємність води, $m_{\text{в}}$ – маса води у калориметрі, t_1 – початкова температура води, t_2 – температура води нагрітої у наслідок спалювання спирту;
- ▶ $Q_{\text{к}} = c_{\text{к}}m_{\text{к}}(t_2 - t_1)$, де $c_{\text{к}} = 880 \frac{\text{Дж} \cdot \text{кг}}{\text{°C}}$ – питома теплоємність матеріалу з якого виготовлена внутрішня посудина калориметра, $m_{\text{к}}$ – маса внутрішньої посудини калориметра, t_1 – початкова температура посудини, t_2 – температура посудини нагрітої у наслідок спалювання спирту.

Таким чином рівняння теплового балансу набуває вигляду:

$$Q_1 = Q_2 + Q_{\text{к}}, \text{ або } q\Delta m = cm_{\text{в}}(t_2 - t_1) + c_{\text{к}}m_{\text{к}}(t_2 - t_1) \quad (2).$$

З рівняння (2):

$$q = \frac{cm_{\text{в}}(t_2 - t_1) + c_{\text{к}}m_{\text{к}}(t_2 - t_1)}{\Delta m} \quad (3)$$

– розрахункова формула для обчислення питомої теплоти згоряння палива.

10. Обчислюю кількість теплоти, яку одержала внутрішня посудина калориметра у результаті нагрівання: $Q_k = c_k m_k (t_2 - t_1)$; $Q_k = 880 \frac{\text{Дж} \cdot \text{кг}}{^\circ\text{C}} \cdot \underline{\quad} \text{кг} \cdot (\underline{\quad} ^\circ\text{C} - \underline{\quad} ^\circ\text{C}) = \underline{\quad\quad} \text{Дж}$.

11. Обчислюю питому теплоту згоряння сухого спирту:

$$q \Delta m = Q_2 + Q_k; \quad q = \frac{Q_2 + Q_k}{\Delta m}; \quad q = \frac{\quad + \quad}{\quad} = \underline{\quad\quad} \frac{\text{Дж}}{\text{кг}}$$

12. Порівнюю отримане значення питомої теплоти згоряння сухого спирту $q = \underline{\quad\quad} \frac{\text{Дж}}{\text{кг}}$, з значенням питомої теплоти згоряння спирту зазначене у довідниках $q_d = \underline{\quad\quad} \frac{\text{Дж}}{\text{кг}}$:
 $\underline{\quad\quad} \frac{\text{Дж}}{\text{кг}} \quad \underline{\quad\quad} \frac{\text{Дж}}{\text{кг}}$

13. Аналізую результати експерименту:

Додаткове завдання

---

1. Оцінюю відносну похибку експерименту: $\varepsilon = \left| 1 - \frac{q}{q_d} \right| \cdot 100\%$; $\varepsilon = \left| 1 - \underline{\quad\quad} \right| \cdot 100\%$.

2. Оцінюю якість виконання роботи:

Роботу виконав учень _____ класу

Роботу перевірів вчитель _____